

Ewa Lipińska

**PODRĘCZNIK DLA ŚREDNIO ZAAWANSOWANYCH
PT.: KIEDYŚ WRÓCISZ TU...
SPRAWNOŚCI W KURSIE OGÓLNYM**

Kiedyś wrócisz tu to podręcznik do nauki języka polskiego jako obcego dla średnio zaawansowanych autorstwa Ewy Lipińskiej i Elżbiety Grażyny Dąbskiej. W zamierzeniu ma on służyć jako podstawowy podręcznik dla kursu ogólnego. Jest przeznaczony do pracy z lektorem, aczkolwiek klucz do ćwiczeń umieszczony na końcu daje uczącym się większą swobodę i pewność w rozwiązywaniu lingwistycznych problemów oraz umożliwia szybsze tempo nauki.

Składa się on z 15 dość obszernych jednostek lekcyjnych, co daje dwie możliwości jego wykorzystania: może zostać zrealizowany w ciągu jednego semestru (15 tygodni nauki) lub całego roku. To zależy przede wszystkim od poziomu i potrzeb grupy. Jeśli podręcznik będzie wykorzystywany w drugim semestrze nauki w grupach, które zaczynały od zera, a więc znajdą się na poziomie średnim, ale słabym – trzeba zredukować założony program i/lub pominąć niektóre elementy; natomiast jeśli będzie stanowił roczny kursowy podręcznik dla grup startujących od poziomu średniego – zaleca się powtórzenie najpierw podstaw tzw. małej gramatyki.

Każda jednostka lekcyjna składa się z trzech stałych części¹. Są to:

1) **część komunikacyjna**, która proponuje zestaw fragmentów artykułów prasowych będących podstawą ćwiczeń określonych wzorów zachowań językowych; do zestawu dołączono zwroty i wyrażenia komunikacyjne oraz krótkie ćwiczenia ułatwiające ich zapamiętanie;

¹ Wszystkie trzy części, a zwłaszcza pierwsza i druga są ze sobą tematycznie związane.

2) **część tekstowa**, w której umieszczono tekst, objaśnienia do niego, ćwiczenia, wyrażenia idiomatyczne i ćwiczenie je utrwalające, a także „tematy do ćwiczeń pisemnych lub ustnych” oraz wiersz;

3) **część gramatyczna**, gdzie mieszczą się wiadomości gramatyczne oraz ćwiczenia wdrażające podaną wiedzę.

Część komunikacyjna zawiera fragmenty² często prowokacyjnych i kontrowersyjnych artykułów zachęcających studentów do reakcji, a zatem do mówienia. Artykuły nie są zbyt łatwe (stanowią swego rodzaju przeciwwagę do zwłaszcza na początku, łatwych tekstów w drugiej części lekcji), ale ich rola jest znacząca – daje bowiem studentom możliwość kontaktu z językiem prasowym, językiem mediów, z którym mogą – a w większości przypadków chcą – się stykać w czasie nauki języka polskiego. Proponuje się, aby w grupach o słabszym poziomie i mniejszej motywacji skupić się na jednym tylko i to najłatwiejszym urywku artykułu (w początkowej fazie nauki); im grupa lepsza, tym większą ilość materiału z tej części można przerobić. Sposób opracowania tychże fragmentów prasowych zależy wyłącznie od preferencji nauczyciela, tzn. czy to ma być przygotowane indywidualnie w domu, czy grupkami lub zbiorowo na zajęciach, itp.

Zwroty i wyrażenia komunikacyjne, praktyczne wykorzystanie których zależy od pomysłowości nauczyciela (np. ustnie lub pisemnie), powinny być podczas lekcji dokładnie omówione i poparte przykładami np.: z artykułów; wskazane jest także, aby ćwiczenia, które mają pomóc uczącym się przyswoić nowe struktury, były oparte na słownictwie poznanym w czasie ich omawiania.

Tak więc część komunikacyjna wymaga od prowadzącego zajęcia szczególnej uwagi i inwencji.

Część druga nadaje się do studiowania bez, lub z małą pomocą, nauczyciela. Zaleca się jednak omówienie w czasie lekcji tekstu i ćwiczeń oraz kontrolowanie poprawności ich wykonania. Część tekstowa ma uczyć i rozwijać umiejętność czytania i rozumienia tekstu, porzierać oraz wzbogacać słownictwo – ćwiczenia są bowiem tak skonstruowane, aby student musiał kilkakrotnie przeczytać lub przejrzyć tekst. Zarówno zwroty i wyrażenia idiomatyczne, jak i ćwiczenie je wdrażające występujące w dalszej kolejności, wymagają dokładnego omówienia i wyjaśnień. W każdej lekcji znajduje się około dziesięciu wyrażeń idiomatycznych. Zakłada się, że student przyswoi sobie dwa lub trzy. Należy zachęcać studentów do ich używania przy każdej sposobności. Na końcu części tekstowej występuje kilka tematów, które można wykorzystać do ćwiczeń pisemnych lub ustnych.

Wiersze – związane tematycznie z tekstem głównym – zostały dobrane również w celu prezentacji rozmaitych stylów i niektórych znaczących nazwisk w poezji polskiej.

² Fragmenty te mogą być poszerzane o inne o podobnej treści lub udostępnione w całości jako artykuły, z których pochodzą, ponieważ wszędzie podane jest źródło.

Program gramatyczny podręcznika (opracowany na podstawie *Programów* zawartych w: *Język polski jako obcy*³) wynika z założenia, iż studenci opanowali już podstawy gramatyki, a przede wszystkim deklinację i koniugację. Znalazły się w nim wprawdzie zagadnienia, które opracowuje się zwykle na poziomie dla początkujących, (np.: tryb rozkazujący, aspekt, mowa zależna itp.), ale są to problemy sprawiające zwykle studentom trudność, wymagające powtórzenia i/lub dokładnego przećwiczenia. Podstawą jednak programu gramatycznego są zagadnienia słowotwórcze i składniowe, przy czym słowotwórstwo rozłożone jest na niemal wszystkie lekcje, składnia znajduje się w drugiej części podręcznika, w lekcjach od 8 do 15.

We wprowadzaniu problemów słowotwórczych i składniowych położono nacisk na praktyczne zastosowanie podanych wiadomości. Nie wymaga się więc od studentów nazywania np. rodzajów zdań podrzędnych; ich poznanie ma wszakże na celu kształcenie umiejętności zręczniejszego posługiwania się językiem polskim zarówno w mowie, jak i w piśmie oraz unikania schematyzmu wypowiedzi.

Kurs ogólny, który jest przedmiotem obowiązkowym⁴, powinien uczyć i rozwijać – obok kompetencji lingwistycznej – wszystkie inne sprawności językowe, a więc: rozumienie (w czasie czytania i słuchania), pisanie i mówienie. Podręcznik *Kiedyś wrócisz tu...* kładzie szczególny nacisk na gramatykę, słownictwo, mówienie oraz rozumienie tekstu⁵. Pisanie zostało potraktowane trochę po macoszemu – właściwie występuje tylko jako hasło-propozycja w „tematach do ćwiczeń pisemnych lub ustnych”, ale to głównie dlatego, aby nie przeładować i tak już obszernego materiału zawartego w podręczniku. Drugim powodem jest fakt, że pisanie jest najmniej potrzebne do komunikowania się, a ponieważ jest to najtrudniejsza do opanowania sprawność – nawet w języku ojczystym, studenci chcący uczyć się pisania podczas kursu ogólnego stanowią stosunkowo nieduży procent.

Międzyludzkie komunikowanie się zachodzi tylko w 9% w piśmie, w 16% poprzez czytanie, w 30% poprzez mówienie i w 45% poprzez słuchanie⁶. Stwierdzenie to sugeruje, że nie należy poświęcać pisaniu nadmiernej uwagi.

³ *Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny*, red. W. Miodunka, Kraków 1992.

⁴ W Instytucie Polonijnym UJ.

⁵ W podręczniku nie ma zestawu ćwiczeń do rozumienia ze słuchu; każdy prowadzący może sam przerobić istniejące teksty „do czytania” na „do słuchania” przez np.: głośne je czytanie lub wcześniejsze nagrania na taśmę magnetofonową. Wszystkie wiersze i niektóre fragmenty artykułów prasowych można też przetworzyć na teksty z lukami, czego przykładem jest tekst piosenki pt.: „Nie przenoście nam stolicy do Krakowa”.

⁶ L. Steil, W. R. Miller, *Effective listening*, Telstar, St. Paul, MN, 1982, s. 16.

Ponieważ jednak pisanie ma bardzo wiele zalet w nauce języka obcego – łączy ono ze sobą kilka sprawności: kompetencję lingwistyczną, rozumienie tekstu (czytanego i ze słuchu), tłumaczenie, a nawet – przy pewnych typach ćwiczeń – komunikację, nie wolno go zaniedbywać. Sugeruje się jednak, aby pisanie na kursie ogólnym niosło w sobie elementy zabawy i rozrywki, a także uczyło współpracy, stąd poleca się wykonanie większości ćwiczeń pisemnych w klasie w parach lub małych grupkach⁷.

Należy także zdawać sobie sprawę z tego, że wszelkie ćwiczenia gramatyczne i te na rozumienie tekstu są także formą pisaną.

Wspomniane wcześniej zestawy tematów do pisania (lub mówienia) podane w wersji hasłowej implikują stosowanie techniki nazywanej **pisaniem wolnym (samodzielnym)**. Można ją stosować od czasu do czasu zwłaszcza w grupach o pewnych inklinacjach literackich. O wiele częściej i z dużym pożytkiem powinno się jednak używać techniki pisania **sterowanego** przygotowując odpowiednio tematy, opatrując je dodatkowymi informacjami, instrukcjami i poleceniami.

I tak na przykład temat z lekcji 9 „Stolica jest wizytówką kraju. Czy na pewno?” może przybrać formę:

a) *porównania* stolicy swojego kraju i Warszawy. Która z nich jest wizytówką kraju? (praca indywidualna);

b) *reklamy* stolicy (praca w parach lub małych grupkach);

c) *opisu* stolicy (swojej lub polskiej) z wypunktowaniem dlaczego może być wizytówką, a co stoi temu na przeszkodzie (praca indywidualna, lub w parach – jeśli są z tego samego kraju).

Temat z lekcji 11: „Co pan/i sądzi o kobietach-kierowcach?” może być napisany w formie:

a) *listu* do redakcji gazety (przygotowanego przez nauczyciela lub studentów) ze skargą od kobiety-kierowcy na reakcje mężczyzn-kierowców na opisane manewry i odpowiedź na taki list (parami lub w grupkach);

b) *raportu* z wypadku samochodowego spowodowanego przez kobietę-kierowcę z komentarzem dotyczącym cech kobiet-kierowców (raport może być napisany przez nauczyciela lub uczestników kursu); studenci muszą usprawiedliwić i „uniewinnić” sprawczynię;

c) *porównania* mężczyzny i kobiety za kierownicą (nadaje się do pracy indywidualnej, w parach, a nawet zbiorowej).

Temat z lekcji 12: „Czy pracoholizm to zaleta czy choroba?” może być potraktowany jako:

a) *charakterystyka* osoby – pracoholika (też jako charakterystyka porównawcza);

⁷ Więcej informacji można znaleźć w art. W. Lipińskiej, *Techniki nauczania pisania na kursie ogólnym języka polskiego dla cudzoziemców*, „Przegląd Polonijny” (w druku).

b) *list* do redakcji od zrozpaczonej żony (lub męża), której mąż (żona) jest pracoholikiem (napisany przez jedną parę studentów) i odpowiedź (napisana przez inną parę studentów);

c) *instrukcja* „Jak zostać pracoholikiem” lub „Jak przestać być pracoholikiem”.

Wszystkie te tematy – hasła dają duże pole do popisu nauczycielowi i to nie tylko w wymyślaniu formy jakiej chce studentów nauczyć i/lub jaką ćwiczyć, ale również we wcześniejszym przygotowaniu materiałów służących za punkt wyjścia do dalszych zadań. Studenci na ogół bardzo lubią takie krótkie i zabawne formy ćwiczeń w pisaniu i pracy w parach lub małych grupkach. Stare porzekadło „Co dwie głowy, to nie jedna” znajduje tu pełne odzwierciedlenie.

Podręczniki	Liczba lekcji	Program		Teksty				Ćwiczenia		Tłumaczenia		Słownik	
		gram.	komun.	prepar.	pras.	pnauk.	lit.	gram.	komun.	tekst	ćwicz.	lekcja	zbiorczy
B. Bartnicka i in. <i>Uczymy się polskiego 2</i>	45	+	-	+	-	+	+	+	-	-	-	Indeks	Indeks
M. Grała, W. Przyw. <i>Z polskim na co dzień</i>	22	+	-	+	-	-	-	+	-	+	+	P. ang.	-
J. Kucharczyk <i>Już mówię po polsku</i>	25	+	-	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-
W. Martyniuk <i>„Mów do mnie jeszcze”</i>	15+1	-	+	+	+	-	+	+	+	-	-/+	-	-
W. Miodunka <i>Uczymy się polskiego wideo</i>	15	+	+	+	-	-	-	+	+	+	-	-	Indeks rzecz.
L. Polakiewicz <i>Supplemental materials</i>	15	+	-	-	-	-	+	+	+	-	+	P. ang.	P. ang.
K. Pösingerowá, A.S. <i>Coraz bliżej Polski</i>	9	+	-	+	+	+	+	+	+	-	+	P. czes.	P. czes.
B. Rudzka <i>Wśród Polaków II</i>	18	+	-	+	+	-	+	+	-	-	+	P. ang.	Indeks
O. Swan <i>Intermediate Polish</i>	12	+	-/+	+	+	+	+	+	+	-	+	P. ang.	P. ang.
A. Schenker <i>Modern Polish</i>	15	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	P. ang.	P. ang. 58 s.
Razem godzin		8	2	8	4	3	7	9	6	2	6		